

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
МИНИСТАРСТВО РАДА И
БОРАЧКО-ИНВАЛИДСКЕ ЗАШТИТЕ**

**ПЛАТФОРМА
РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ**

Бања Лука, јануар 2018. године

Садржај

I	УВОД.....	6
II	АНАЛИЗА ПРАВНОГ ОКВИРА У ВЕЗИ СА СОЦИЈАЛНОМ ЕКОНОМИЈОМ И ПРЕДУЗЕТНИШТВОМ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	10
1.	Закон о привредним друштвима.....	10
2.	Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида.....	10
3.	Закон о удружењима и фондацијама Републике Српске.....	13
III	АНАЛИЗА НЕДОСТАКА ПРАВНОГ ОКВИРА ЗА РАЗВОЈ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА.....	14
IV	АНАЛИЗЕ ПРАКСИ У ОБЛАСТИ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У ЕУ.....	16
V	СВРХА ПЛАТФОРМЕ РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ.....	24
VI	САДРЖАЈНЕ И ВРИЈЕДНОСНЕ ПОСТАВКЕ.....	25
1.	Основни појмови, циљеви, принципи, критеријуми и активности социјалног предузетништва.....	25
2.	Форма социјалног предузећа.....	27
3.	Елементи социјалног предузетништва.....	27
4.	Креирање подстицајног окружења за развој социјалног предузетништва.....	28
5.	Институционални партнери у развоју социјалног предузетништва.....	28
VII	ЗАКЉУЧАК.....	29

Листа скраћеница

ЕУ	Европска унија
РС	Република Српска
БиХ	Босна и Херцеговина
МСП	Мала и средња предузећа
МОП (ILO)	Међународна организација рада (енгл. <i>International Labor Organisation</i>)
МПОС	Министарство породице омладине и спорта
МПШВ	Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде
МРБИЗ	Министарство рада и борачко-инвалидске заштите
МИЕР	Министарство индустрије, енергетике и рударства
ФПРЗИ	ЈУ Фонд за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида

1. Правни основ

Социјално (друштвено) предузетништво¹ представља облик пословања у којем се предузетнички алати употребљавају за рјешавање друштвених и/или еколошких проблема, при чему примарни циљ није акумулација профита, већ постизање одређених циљева од општег интереса. Социјално предузетништво је инструмент социјалне кохезије и укључивања рањивих група у привредни и друштвени живот заједнице.

Социјално предузетништво је препознато у **Стратегији запошљавања Републике Српске 2016–2020. године**. У складу са том стратегијом, усвојени су оперативни циљ и циљне мјере у оквиру Стратешког циља 1. Стратегије, који гласи:

„Повећати запосленост и економску активност становништва у Републици Српској“.

У оквиру Стратешког циља 1. Стратегије усвојен је и оперативни циљ – 1.7. Развој социјалног предузетништва, у оквиру којег су усвојене циљне мјере:

1.7.1. Доношење платоформе социјалног предузетништва Републике,

1.7.2. Нормативно уређење области социјалног предузетништва,

1.7.3. Подршка оснивању социјалних предузећа.

Поред побројаних, у Стратегији је предвиђено и више мјера које *индиректно* доприносе повољнијем окружењу за промоцију и развој социјалног предузетништва. Оне укључују: редефинисање фискалних и парафискалних оптерећења; пружање оперативне, стручне и финансијске подршке значајним привредним субјектима у циљу одржања постојећег нивоа запослености и креирања нових радних мјеста; унапређивање квалификационе структуре запослених; подршка запошљавању и samozapoшљавању и друге мјере.

Из Стратегије је јасно видљива одређеност Владе Републике Српске да припреми и усвоји Платоформу социјалног предузетништва Републике Српске, нормативно уреди ту област и подржи оснивање социјалних предузећа. У Стратегији се потенцира „инклузивни раст“, који подразумијева економију високог степена запослености уз већу конкурентност потребама тржишта рада, која ствара предуслове за борбу против сиромаштва и социјалну кохезију.

Исто тако, **Стратегија унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској 2017–2026**, у области 7.2. Економска самосталност, запошљавање и професионална рехабилитација, као један од циљева дефинише развој и социјалног предузетништва.

---

¹ У овом документу појмови „социјалног“ и „друштвеног“ предузетништва се користе као синоними.

I УВОД

Социјално предузетништво представља снажну полугу за адресирање друштвених проблема, укључујући и нове моделе рјешавања потреба маргинализованих и рањивих група. Оно је стабилизацијски и инклузивни фактор на тржишту рада. У прилог томе говори чињеница да су се социјална предузећа показала отпорнија на свјетску економску кризу од 2008. године. Тако, на примјер у економском сектору Италије, током ове економске кризе драстично се смањио број запослених, док се у социјалним задругама тај број у 2009. години повећао за 2,7%.

Директан утицај рада социјалних предузећа препознат је у економском развоју неке заједнице или регије:¹

- својим дјеловањем надопуњују услуге од јавног интереса (нпр. социјалне услуге) које јавне институције или приватна профитна предузећа нису у могућности довољно квалитетно обављати;
- доприносе уравнотеженом кориштењу и расподјели расположивих ресурса у корист локалне заједнице;
- генеришу нова радна мјеста у својим подручјима дјеловања, а нека социјална предузећа посебно су усмјерена интеграцији дуготрајно незапослених на тржиште рада;
- подстичу друштвену кохезију и придоносе расту и развоју социјалног капитала;
- доприносе развоју пословних иновација, развојем нових пословних модела и кориштењем занемарених капацитета, нарочито људских, у локалним заједницама;
- пружају подршку институционализацији неформалних предузетничких активности приватног профитног сектора итд.

Социјално предузетништво има посебан значај у реализацији концепта одрживог развоја. Оно се преклапа са традиционалним организацијама социјалне економије, као ентитет који послује као социјално предузеће. То могу бити: удружења, задруге, хуманитарне организације и слично.

Социјално предузетништво представља иновативан начин рјешавања различитих економских, образовних, здравствених и еколошких проблема људи у њиховој заједници кроз властити рад, удруживање и примјењивање одрживих пословних модела. Оно је дио социјалне економије. Социјална економија је дио економске стварности у којој се узајамно преплићу питања социјалне инклузије, благостања, социјалног старања и социјалног капитала са фокусом на једну развојну перспективу. Она подразумева примјену принципа социјалне одговорности. Социјална економија је сектор који у великој мјери доприноси запошљавању, одрживом расту и праведнијој расподјели богатства.

1. Правни облици социјалног предузетништва

Иако аутори нису јединствени, већина их наводи сљедеће правне облике социјалног предузетништва:

- Задружни модел (енгл. *Cooperative Model*). Карактеристика ових задруга је да су преваходно усмјерене према остваривању социјалних циљева. Овај облик је присутан у Италији, Француској, Португалу и Пољској.

---

¹ „ПОДУЗЕТНИШТВО У СЛУЖБИ ЗАЈЕДНИЦЕ“ Зборник радова о друштвеном подузетништву. (2012) Национална заклада за развој цивилнога друштва, Загреб. ISBN: 978-953-7885-00-7

- Модел предузећа (енгл. *Company Model*). За овај модел предузећа је карактеристично да профитно дјелују уз ограничену дистрибуцију профита. Овај је модел типичан за Белгију и Велику Британију.
- Модел слободног облика (енгл. *Open Form Model*). Правно-организацијски облик није битан, али је препознато и законски уређено социјално-предузетничко дјеловање. Модел се јавља у Финској и Италији.

Границе између појединих облика су често мале и њихове карактеристике се међусобно преклапају.

Посматрано по областима дјеловања, у Европи се социјална предузећа разврставају у три групе:

1. социјална предузећа која пружају социјалне услуге угроженим категоријама становништва или услуге од јавног интереса,
2. социјална предузећа која се баве радном интеграцијом припадника тешкозапошљивих и маргинализованих друштвених група,
3. социјална предузећа која раде у областима нетипичним за социјалну економију, али остварену добит већински усмјеравају на рјешавање проблема од ширег друштвеног интереса.

Важно је напоменути да се форме и облици пословања социјалних предузећа разликују, зависно од земље у којој послују.

Социјално предузетништво је често недовољно видљиво у јавности и економским токовима. Да би се искористио пуни потенцијал сектора социјалног предузетништва, потребно је створити одговарајући правни, финансијски и институционални оквир за његов развој, али и систем мјера и активности за промоцију и подршку пословању социјалних предузећа. Наведене полуге развоја се још називају *екосистем социјалног предузетништва*.

Европска унија је препознала значај социјалног предузетништва као један од најважнијих фактора у превладавању актуелних социјалних и економских проблема. Социјално предузетништво се ослања на **Стратегију „Европа 2020“**, у којој се велики значај даје партнерству, које укључује актере из јавног, пословног и цивилног сектора. Оно има посебан значај за запошљавање рањивих група које су тежезапошљиве (лица с инвалидитетом, Роми итд.) и осигурање социјалних услуга.

2. **Оправданост промоције и подршке социјалном предузетништву**

Социјално предузетништво може да буде један од кључних фактора унапређења опште социјалне и економске политике у Републици Српској. У социјалним предузећима може да се запосли велики број социјално и економски искључених, чиме се пружа значајна подршка привреди, а смањује терет социјалних давања. Притоме, треба да се узму у обзир и специфичности Републике Српске, које укључују њене економске и социјалне прилике, ниво јавне свијести, постојећу легислативу и друге.

Од посебног значаја за Републику Српску су искуства, како позитивна, тако и негативна, источноевропских земаља које су пролазиле процес транзиције, као и развијених земаља које имају традицију у спровођењу концепта социјалног предузетништва.

Због изузетно великих социјалних потреба, потребно је подстицати оснивање и рад социјалних предузећа која своје пословање заснивају на тржишним принципима, а која профит преусмјеравају у социјалну сврху. Кроз овакво дјеловање, социјално предузетништво може представљати ефикасну полугу система социјалне заштите. Социјална правда може се у знатној мјери реafirмисати кроз активности предузећа, задруга или предузетника који имају наглашену социјалну улогу или социјалне програме. Социјална мисија може се спроводити кроз различите правне облике, као што су: задруге, друштва са ограниченом одговорношћу,

микрокредитне организације и друге облике, са наглашеном социјалном мисијом или у „заштићеном“ тржишном наступу.

На социјалним предузетницима лежи значајна одговорност, поготово јер су резултати њиховог рада понекад тешко мјерљиви искључиво економских индикаторима. Због тога, потребно је уредити ову област тако да су јасно одрђене улоге и надлежности предузетника, законодавца, централне извршне власти, локалних власти, координационих тијела, контролних тијела и осталих.

За ефикасан „трећи сектор“, који укључује и социјалну економију, неопходна су стабилна партнерства са јавним и приватним профитним сектором. Удружења грађана у значајној мјери имају изграђене људске и материјалне капацитете, знања и искуства која могу допринијети развоју социјалног предузетништва. Међутим, недостаје знатно већа спремност да се оријентишу ка остваривању прихода кроз пружање услуга и предузетничке активности. Из тог разлога, неопходна је подршка јавног сектора за јачању предузетничких капацитета, чиме би се оживјело социјално предузетништво. Развој социјалног предузетништва условљен је разумијевањем значаја трећег сектора привређивања за економију и социјалну заштиту.

Циљ **Платформе развоја социјалног предузетништва у Републици Српској** је стварање подстицајног окружења за настанак, раст и развој социјалног предузетништва. Исто тако, Платформа треба да постави основ за стварање легислативног и финансијског оквира, финансијске и техничке подршке и хармонизацију закона који се директно или индиректно односе на социјално предузетништво.

Платформа уважава интересе, овлаштења и компетенције институција на различитим нивоима власти, организација цивилног друштва и приватног сектора и охрабрује све актере социјалног предузетништва да узму активно учешће у реализацији циљева Платформе.

Принципи дјеловања дефинисани овом платформом усклађени су са стратешким документима Републике Српске, али и са трендовима развоја социјалног предузетништва на нивоу ЕУ. У вези са стратешким документима унутар Републике Српске, то се примарно односи на:

1. **Стратегију запошљавања Републике Српске 2016–2020. године**, која препознаје важност предузетништва у јачању социјалне и територијалне кохезије, што је једна од кључних одредница социјалног предузетништва. Стратегија укључује три конкретне мјере за развој социјалног предузетништва: (1) израду и усвајање платформе за социјално предузетништво РС, (2) припрему Закона из ове области и (3) конкретну подршку оснивању социјалних предузећа.
2. **Стратегију унапређења друштвеног положаја лица са инвалидитетом у Републици Српској 2017–2026. године**, чији је Стратешки циљ 2 у области економске самосталности, запошљавања и професионалне рехабилитације развијање социјалног предузетништва и подразумева двије активности: развој социјалног предузетништва за лица са инвалидитетом и анализу потреба и могућности лица са инвалидитетом за развој социјалног предузетништва.
3. **Закон о развоју малих и средњих предузећа РС¹** који, у члану 28, у дјелатности Агенције за развој МСП и предузетништва ставља и надлежност за „*подршку женском, омладинском и руралном предузетништву и другим видовима социјалног предузетништва*“.
4. **Омладинску политику Републике Српске 2016–2020. године**, чији је Стратешки циљ 1: „*Унаприједити запошљивост младих*“, такође, може бити остварен кроз развој социјалног предузетништва младих.

---

¹ <http://www.investsrpska.net/files/Zakon-o-razvoju-malih-i-srednjih-preduzeca.PDF>

У вези са прописима, регулативама и препорукама ЕУ, то се примарно односи на документе:

1. **ЕУ Стратегија раста „Европа 2020“¹**, која у оквиру стуба *Инклузивни раст* успоставља везу између предузетништва и друштвене кохезије.
2. **Европска платформа за борбу против сиромаштва и социјалног искључивања – Европски оквир за социјалну и територијалну кохезију²** наглашава потенцијал социјалне економије, која, поред друштвеног предузетништва, укључује и елементе као што су волонтеризам, фондације итд.
3. **Уредба о јединственом тржишту³** (енгл. *Single Market Act I*) проглашава друштвено предузетништво једним од 12 приоритета за успостављање/јачање јединственог тржишта ЕУ. Кључни приоритет у вези са друштвеним предузетништвом односи се на креирање јединственог законодавног оквира који ће подржавати раст и финансијске инвестиције у друштвено предузетништво.
4. **Акт о малим предузећима** (енгл. *Small business act for Europe*)⁴, у којем се охрабрује покретање малих бизниса и стварање повољног амбијента за настанак, рад и развој малих предузећа.
5. **Иницијатива за друштвено пословање⁵** (енгл. *Social Business Initiative*) – централни документ ЕУ, којем је циљ креирање подстицајног окружења за друштвене бизнисе – кључне актере социјалне економије и иновација.
6. **Мишљење Европског економског и социјалног савјета о социјалном предузетништву и социјалним предузећима⁶**, савјет који доноси ЕУ оквир за дефинисање социјалних предузетника и предузећа, те проглашава намјеру ЕУ да подстиче социјално предузетништво и ван властитих граница.
7. **Уредба о јединственом тржишту II⁷** (енгл. *Single Market Act II*) као главне тренутне приоритете у развоју социјалног предузетништва уводи: (1) развој алата за јачање повјерења и видљивости социјалних предузећа, и (2) методологије за процјену њиховог друштвеног утицаја.
8. **Регулатива Европског парламента и Савјета о финансијској подршци социјалном предузетништву⁸** која, између осталог, поставља основу за јавно брендирање социјалних предузећа у ЕУ.
9. **Извјештај о социјалном предузетништву и социјалним иновацијама у борби против незапослености⁹**, који дефинише мјере за унапређење окружења за развој социјалног предузетништва, а који укључује: образовање и обуку; финансирање; видљивост и размјену примјера добре праксе; активне мјере за развој; и унапријеђени правни оквир.
10. **Декларације из Мадрида¹⁰ (мај 2017), Луксбурга¹¹ (децембар 2015) и Мурције¹² (јули 2015) о начинима развоја социјалне економије и социјалног предузетништва.**
11. **Љубљанска декларација¹ о јачању социјалне економије и социјалних предузећа у југоисточној Европи.**

---

¹<http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

²<http://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=6393&langId=en>

³<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0206&from=EN>

⁴http://ef.sve-mo.ba/sites/default/files/nastavni-materijali/akt%20o%20malom%20biznisu%20EU_0.pdf

⁵http://ec.europa.eu/internal_market/social_business/docs/COM2011_682_en.pdf

⁶<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011AE1584&from=EN>

⁷http://ec.europa.eu/internal_market/smact/docs/single-market-act2_en.pdf

⁸<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2013:115:0018:0038:EN:PDF>

⁹<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//NONSGML+REPORT+A8-2015-0247+0+DOC+PDF+V0//HR>

¹⁰<http://www.lavoro.gov.it/notizie/Documents/2017-05-23-DICHIARAZIONE-MADRID-English-Version.pdf>

¹¹<http://www.eu2015lu.eu/en/actualites/communiqués/2015/12/04-declaration-luxembourg/>

¹²<http://www.socialeconomy.eu.org/blog/murcia-declaration-social-economy>

II АНАЛИЗА ПРАВНОГ ОКВИРА У ВЕЗИ СА СОЦИЈАЛНОМ ЕКОНОМИЈОМ И ПРЕДУЗЕТНИШТВОМ У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Сектор социјалног предузетништва чине разноврсне производно-услужно-пословне организације, а заједничко им је то што нису основане са основним циљем остваривања профита, него због рјешавања одређеног социјалног или друштвеног проблема, или због подстицања одрживог локалног развоја. Оне се појављују у различитим правним формама, као: удружења грађана, фондације, социјалне задруге, пословни инкубатори, али и као – класична привредна друштва. Која правна форма је најприкладнија за оснивање социјалног предузећа зависи од специфичних околности у различитим земљама – од тога да ли постоји посебан закон или национална стратегија којом се уређује њихово оснивање и пословање, затим какве мјере финансијске подршке постоје и разне друге околности.

1. Закон о привредним друштвима

Законом о привредним друштвима („Службени гласнику Републике Српске”, бр. 127/08, 58/09, 100/11 и 67/13) уређује се оснивање привредних друштава, управљање друштвима, права и обавезе оснивача, ортака, чланова и акционара, повезивање и реорганизација (статусне промјене и промјене правне форме привредних друштава) и ликвидација привредних друштава.

У складу са овим законом, привредно друштво може обављати све законом дозвољене дјелатности. Дјелатности се могу се обављати по добијању дозволе, сагласности или другог акта надлежног органа.

Привредно друштво може да обавља дјелатност у простору који испуњава услове који се односе на техничку опремљеност, заштиту на раду и заштиту и унапређивање животне средине, као и на друге прописане услове.

Правне форме привредног друштва су:

- ортачко друштво,
- командитно друштво,
- друштво са ограниченом одговорношћу,
- акционарско друштво.

Ако се социјално предузеће оснива као привредно друштво, најприкладнији облик је форма друштва са ограниченом одговорношћу, због релативно једноставне процедуре регистрације и ниских трошкова оснивања.

2. Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида

Закон о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида у Републици Српској („Службени гласнику Републике Српске”, бр. 37/12 и 82/15) питање запошљавања лица са инвалидитетом разматра на следеће начине:

- кроз обавезно запошљавање лица са инвалидитетом прописано за одређене републичке органе, службе и институције којима је Република послодавац или оснивач, односно власник,
- запошљавање у предузећима и установама које се намјенски оснивају за такво запошљавање уз одређене финансијске олакшице и запошљавање код осталих послодаваца уз новчани стимуланс и остале погодности које даје закон,
- путем самозапошљавања лица са инвалидитетом.

---

¹http://www.mgrt.gov.si/fileadmin/mgrt.gov.si/pageuploads/Regionalni_razvoj/socialno_podjetnistvo/Konferencija2017/01_brosura_B_2p.pdf

Законом о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида су превазиђени проблеми који су настали као посљедица реформи у области рада и запошљавања и ранијих законских рјешења, према којима су подстицаји били доступни само одређеним категоријама инвалида и у одређеним областима. Овај закон сва лица са инвалидитетом доводи у равноправан положај и даје таква рјешења која одговарају спроведеној реформи радног законодавства у Републици Српској.

Законом је обезбијеђен институционални оквир који ствара услове за развој и примјену специфичних програма који се баве професионалном рехабилитацијом, оспособљавањем и запошљавањем инвалида на отвореном тржишту и по посебним условима.

Овим законом се уређује цијели процес – од дефинисања појма „инвалидитет“, до запошљавања лица са инвалидитетом на отвореном тржишту по општим условима са јасно установљеним одговорностима друштвених и државних структура, и по посебним условима у предузећима и установама које се оснивају за те сврхе. Законом се, такође, уређују питања оснивања, организације и дјелатности установа, предузећа и других организација које се баве професионалном рехабилитацијом, оспособљавањем и запошљавањем лица са инвалидитетом.

Запошљавање лица са инвалидитетом реализује се на више начина:

- запошљавање лица са инвалидитетом по општим условима, и
- запошљавање по посебним условима (обавезно).

Запошљавање по општим условима подразумијева запошљавање лица са инвалидитетом на отвореном тржишту рада, у складу са законом и уз посредство служби и агенција за запошљавање.

Запошљавање по посебним условима је обавезно запошљавање по квотном систему, запошљавање у установи, предузећу или заштитној радионици основаним ради запошљавања лица са инвалидитетом који се на основу радних и општих способности не могу запослити на отвореном тржишту рада или одржати своје запослење уз примјену олакшица, као и samozapošljavanje лица са инвалидитетом.

Обавезно запошљавање лица са инвалидитетом је запошљавање у јавном сектору, у органима државне управе, органима правосуђа и другим државним органима, органима локалне управе, јавним службама, установама и фондовима, те предузећима у власништву или у већинском власништву Републике Српске.

Предузеће за запошљавање лица са инвалидитетом стиче посебан статус, под условом да запошљава најмање 51% лица са инвалидитетом, са 40% инвалидности и 70% тјелесног оштећења и ако испуњава остале услове одређене Законом.

Заштитна радионица се оснива у сврху запошљавања и рада лица са инвалидитетом као установа или предузеће. За разлику од предузећа, у заштитним радионицама се запошљавају углавном лица са тешким инвалидитетом које обављају одређене послове који су прилагођени њиховој радној способности и могућностима, а то одређује и сам назив и статус тог облика организовања и привређивања. Заштитна радионица пружа могућности рада лицима са инвалидитетом, након завршене медицинске рехабилитације, као дио укупног процеса њихове рехабилитације и оспособљавања.

Ради обезбјеђења рада лица са инвалидитетом која се не могу запослити или одржати запосленост под општим или посебним условима или у заштитним радионицама, предвиђена је и могућност оснивања радног центра као јавне установе.

Радни центар оснива се и ради радно-терапијских активности у оквиру рехабилитације лица са инвалидитетом. Радни центар мора имати ангажовано за рад најмање 80% лица са инвалидитетом у односу на број лица у радном односу и испуњавати услове који се односе на простор, опрему и број стручних радника, а које прописује министар надлежан за социјалну заштиту.

Овим законом се регулише самозапошљавање, запошљавање у породичној или самосталној дјелатности, као један од начина запошљавања лица са инвалидитетом под посебним условима.

Овакво рјешење отвара нове могућности, поред до сада устаљених начина запошљавања у јавном сектору и код других послодаваца које треба примијенити и у другим дијеловима БиХ. Самозапошљавање је веома важно јер повећава могућности запошљавања лица са инвалидитетом и њихово укључивање у економске и друштвене токове.

У Републици Српској основан је Фонд за професионалну рехабилитацију и запошљавање лица са инвалидитетом. Њиме управља одбор састављен од представника послодаваца, синдиката и удружења лица са инвалидитетом. Средства фонда, односно установе се обезбјеђују из буџета, средстава посебних доприноса и средстава посебних намјена, а користе се за:

- финансирање или суфинансирање професионалне рехабилитације, оспособљавања и запошљавања лица са инвалидитетом,
- исплату новчаног стимуланса,
- суфинансирање програма за одржавање запослености лица са инвалидитетом,
- поврат средстава уплаћених доприноса,
- спровођење политике развоја и унапређивања професионалне рехабилитације и запошљавања лица са инвалидитетом.

Једна од значајних олакшица према закону је да предузеће, установа, заштитна радионица и радни центар плаћају комуналне услуге, телефонске услуге и трошкове електричне енергије под условима који важе за домаћинства. Предузеће, установа, заштитна радионица и радни центар имају право на поврат средстава уплаћених на име доприноса на плате запослених лица са инвалидитетом од стране Фонда за професионалну рехабилитацију и запошљавање лица са инвалидитетом.

Стварањем обавезе органима државне управе, органима правосуђа и другим државним органима, органима локалне управе, јавним службама, установама и фондовима те предузећима у власништву или у већинском власништву Републике Српске да 20% својих потреба за производима и производним услугама које производе и пружају предузећа за запошљавање лица са инвалидитетом, задовољавају од ових предузећа, под условима који владају на тржишту дијелом је обезбијеђена економска сигурност ових предузећа и осигуран пласман њихових роба и услуга.

У циљу стимулација запошљавања лица са инвалидитетом од стране оних послодаваца који то нису обавезни према овом закону, утврђено је право на новчани стимуланс оним послодавцима који запосле незапослено лице са инвалидитетом према одредбама овог закона.

Право на пореска и царинска ослобађања и олакшице предвиђене царинским и пореским прописима, као и права и олакшице предвиђене овим Законом и другим прописима припадају лицама са инвалидитетом које обављају самосталну дјелатност у смислу пореских прописа те лицама које обављају пољопривредну дјелатност као једино, главно или допунско занимање.

Ова права припадају и родитељу, брачном другу или дјетету који са лицем са инвалидитетом заснује радни однос и испуњава обавезе послодавца из радног односа и у вези с радним односом. Иста права припадају и родитељу, брачном другу или дјечи лица са инвалидитетом која су старија од 15 година и млађа од 65 година, која обављају пољопривредну дјелатност као једино, главно или допунско занимање и која за лице са инвалидитетом као члана домаћинства плаћају обавезне доприносе.

Најзначајнији резултати примјене Закона о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида су:

- неколико пута се повећао број предузећа за запошљавање лица са инвалидитетом;
- велики број приватних послодаваца користи олакшице на име запошљавања лица са инвалидитетом (царинске олакшице, поврат доприноса, стимулативна средства);
- почео је процес јединствене евиденције о запосленим лицима са инвалидитетом;
- обезбјеђена су одређена средства која имају за циљ да омогуће олакшице послодавцима.

Један од кључних проблема је недостатак квалификованог особља специјално обученог за рад са лицима са инвалидитетом. Све више лица са инвалидитетом има иницијативе за покретање властитих предузећа за запошљавање лица са инвалидитетом, али немају од кога добити стручну помоћ какву дјелатност да развију.

Упркос чињеници да већина лица са инвалидитетом има знатан дио преостале радне способности, врло мали је број оних који користе предности и могућности које нуди поменути закон.

3. Закон о удружењима и фондацијама Републике Српске

Према Закону о удружењима и фондацијама Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 52/01), удружења или фондације могу обављати делатност којом се стиче добит (привредну делатност). У члану 4. овог закона наводи се:

„Удружења или фондације могу обављати делатност којом се стиче добит (привредну делатност) једино ако стицање добити није основни статутарни циљ удружења или фондације.

Вишак прихода над расходима остварен обављањем привредне делатности мора се инвестирати у основне статутарне активности удружења или фондације. Није дозвољена директна нити индиректна расподјела вишка прихода над расходима из привредне дјелатности оснивачима, члановима удружења, члановима управљачких органа, одговорним лицима, радницима, донаторима или трећим лицима.

Ограничење из претходног става се не односи на примјерене надокнаде нити на покриће трошкова у вези са остваривањем циљева активности утврђених статутом удружења или фондације. Удружења или фондације могу обављати привредне делатности које су непосредно повезане са остваривањем њихових основних статутарних циљева и активности (сродне привредне делатности) без обавезе формирања посебног правног лица.

Удружења или фондације обављају привредне делатности које нису непосредно повезане са остваривањем њихових основних статутарних циљева и активности (сродне привредне активности) преко посебно основаног правног лица. Ни једна одредба из овог члана неће ограничити имовину удружења и фондације из члана 35. овог закона.“

С обзиром на то да удружења/фондације спадају у тзв. непрофитни сектор, Законом се изричито прописује да стицање добити не може бити основни статутарни циљ удружења/фондације (члан 2. став 1. Закона). Међутим, то не значи да удружење/фондација не може уопште обављати дјелатност чији је циљ стицање добити (привредну дјелатност), како би стекло додатне приходе за обављање својих основних (непрофитних, недобитних) статутарних циљева и дјелатности. С тим у вези, у Закону се прави разлика између тзв. сродних привредних дјелатности (оних који су непосредно у функцији остваривања основних статутарних циљева удружења и фондација) и несродних привредних дјелатности (оних које нису у непосредној функцији остваривања основних статутарних циљева удружења и фондације).

Из одредаба става 2. члана 4. Закона недвосмислено произлази да удружење може обављати несродне привредне дјелатности само путем посебно основаног правног лица.

Питање обављања сродних привредних дјелатности није експлицитно уређено у Закону. Тумачење става 2. члана 4. Закона упућује да удружење или фондација може непосредно (без обавезе оснивања посебног правног лица) обављати сродне привредне дјелатности. Није увијек лако разграничити сродне од несродних привредних дјелатности, те да ово разликовање није нужно познато регистрационим, пореским и другим органима надзора, било би корисно да се у статуту удружења и фондације изричито наведе да ће организација, ради стицања прихода за своје основне (непрофитне) активности, директно обављати одређене сродне привредне дјелатности, односно оне дјелатности које су непосредно у функцији остваривања статутарних циљева организације. У мјери у којој је то могуће, пожељно би било конкретно и набројати те дјелатности.

Као што је напоменуто, према изричитој законској одредби (став 5), удружење може основати посебно правно лице (предузеће, радњу и сл.) за обављање економске активности које нису непосредно повезане с остваривањем њихових основних статутарних циљева (несродне привредне активности).

За обављање несродних привредних активности путем оснивања посебног правног лица, оснивање и регистрација се врши према посебним законима. Тако регистрацију предузећа (друштва лица или друштва капитала) у Републици Српској врше основни судови у сједишту окружних судова. То су исти судови који су надлежни за регистрацију удружења и фондација. Такође, удружење (дакако, након што је претходно уписано у регистар и тиме стекла својство правног лица) може основати занатску или стамбену задругу. Ако удружење оснива радњу, одобрење даје управна администрација у општини гдје се планира сједиште радње. Могуће је основати и мјешовито предузеће улагањем капитала чије је поријекло изван БиХ, када се, прије судске регистрације, мора прибавити одобрење министарства које је надлежно за економске односе и регионалну сарадњу са иностранством. Евентуални приговори на ову регулативу су изван области НВО сектора.

III АНАЛИЗА НЕДОСТАКА ПРАВНОГ ОКВИРА ЗА РАЗВОЈ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА

С обзиром на чињеницу да је социјално предузетништво комплексан концепт, у упоредном праву постоје различити начини његовог нормативног и правног регулисања. Социјалне задруге у Италији имају проблем због законске одредбе према којој спољни инвеститори имају вишеструко право гласа у социјалним задругама, чиме се угрожава њихов демократски карактер и сужава разлику између социјалног предузећа и привредног друштва. Наведено може резултирати нелојалном конкуренцијом на тржишту. У неким земљама, иако не постоји посебан правни оквир, концепт социјалног предузетништва се показао јако успјешним. Са друге стране, овај оквир може бити препрека његовом развоју као на примјер у Словенији.

У сваком случају, неопходно је спроводити мјере јавних политика које могу ефикасније допринијети развоју социјалног предузетништва, у које спадају промоција и развој културе волонтерства и социјалног предузетништва међу младима, оснивање центара за подршку социјалном предузетништву, приступ јавним фондовима за покретање социјалних предузећа, као и друге мјере институционалне подршке.

Искуства земаља са развијеним моделом социјалног предузетништва показују да социјалном предузетништву одговара плуралитет правних форми (задруге, удружења, приватне установе итд.). Наведено указује на приједлог да привредним друштвима чији основни циљ није стицање и расподјела добити треба признати статус социјалних предузећа, као што је то случај у Аустрији.

Предности привредних друштава у односу на организације цивилног друштва је у томе што, по правилу, имају више искуства, знања и умјешности за тржишно пословање, а то је битна претпоставка опстанка социјалних предузећа на тржишту.

Хрватски модел задругарства доприноси социјалном предузетништву јер омогућава и другим облицима задруга да дјелују као социјално предузеће.

Словеначки модел, према којем социјално предузеће треба да буде демократски организовано може представљати препреку за развој социјалног предузетништва, јер је погодан само код недобитних чланских облика организовања (удружења, задруге).

Република Српска нема општи закон о задругама, већ само Закон о пољопривредним задругама („Службени гласник Републике Српске“, бр. 73/08, 106/09 и 78/11). Из тога слиједи да се на оснивање социјалних и других врста задруга, осим пољопривредних, сходно не примјењују одредбе овог закона.

Законо о професионалној рехабилитацији, оспособљавању и запошљавању инвалида Републике Српске показао се као добар модел за заштиту лица са инвалидитетом. С обзиром на то да се овај закон односи само на једну групу најрањивијих на тржишту рада (лица са инвалидитетом), недостају олакшице за запошљавање других рањивих или маргинализованих група тежезапошљивих незапослених лица.

Према Закону о удужењима и фондацијама Републике Српске, удружења или фондације могу непосредно обављати привредну дјелатност једино ако стицање добити није основни стандардни циљ удружења или фондације. Вишак прихода над расходом остварен обављањем привредне дјелатности мора се инвестирати у основне статутарне активности удружења или фондације. Ово се ограничење не односи на примјерене надокнаде, нити на покриће трошкова у вези са остваривањем циљева активности утврђених статутом удружења или фондације.

У Републици Српској удружење (али не и фондација) може стећи статус удружења од јавног интереса ако његово дјеловање превазилази интересе његових чланова и ако је намијењено интересу јавности, односно неким њеним сегментима, у областима дефинисаним Законом о удружењима и фондацијама. Стицање овог статуса није повезано са неким посебним повластицама.

Привредно друштво као правно лице које оснивају правна и/или физичка лица може се основати само ради обављања дјелатности у циљу стицања добити.¹ Према овоме, привредно друштво може обављати само добитну дјелатност.

Велики значај за рад организација цивилног друштва и социјалних предузећа има волонтерски рад. Волонтирање се дефинише као улагање личног времена, труда, знања и вјештина којима се обављају услуге или активности за добробит другог лица или за општу добробит².

Под дугорочним волонтирањем подразумијева се волонтирање дуже од 20 сати седмично, најмање три мјесеца без прекида (члан 4. став 3). Удружења и фондације уписане у одговарајући регистар у РС могу бити организатори волонтирања (члан 7. став 1). Законом је забрањено волонтирање у трајању дужем од 40 сати седмично у непрекидном периоду дужем од шест мјесеци (члан 11. став 2). Организатор волонтирања нема законску обавезу пријављивања дугорочног волонтера надлежном министарству. Додатно, организатор волонтирања није законски обавезан да волонтера осигура од професионалне болести и посљедица несреће на послу, у случају да волонтер није здравствено осигуран по некој другој основи. Организатор волонтирања дужан је да свака три мјесеца доставља извјештај надлежном министарству о волонтерским активностима у којима су ангажована малољетна лица, а једном годишње извјештај о свим волонтерским активностима (члан 26. став 3). Министарство може од организатора тражити подношење и додатног извјештаја (члан 27).

---

¹ Члан 2. став 1. Закона о привредним друштвима („Службени гласник Републике Српске“, бр. 127/08, 58/09 и 100/11).

² Члан 4. став 1. Закона о волонтирању („Службени гласник Републике Српске“, број 89/13).

Јавне институције, удружења и фондације хуманитарне организације у Републици Српској не плаћају порез на добит остварену по основу прихода из буџета, јавних фондова, „спонзорства“ у новцу или природи.¹

Закон не прописује могућност да се привредно друштво чији је оснивач организација цивилног друштва ослободи од пореза на добит, уколико је исту реинвестирала за остваривање статутарних циљева оснивача.

Донације правних лица јавним институцијама, хуманитарним, културним и образовним организацијама признају се као расход у износу до 3% од укупног прихода у тој пореској години, с тим што се донација која прелази тај износ може преносити у наредне три године умањујући будуће донације (члан 8. став 2. тачка ђ). Спонзорство и донације у висини до 2% прихода физичких лица – пореских обвезника у хуманитарне, културне, образовне или спортске сврхе признају као порески расход.²

Одредбе Закона о порезу на добит међусобно су неконзистентне. Наиме, члан 4. став 2. Закона неоправдано издваја хуманитарне организације као правна лица која су изузета од плаћања пореза на добит, из чега произлази да су културне и образовне организације (члан 8. став 2) обвезници овог пореза, укључујући и приходе који су остварили по основу донација. Такав приступ је неконзистентан, јер се истовремено давања правних лица – пореских обвезника културним и образовним организацијама признају као порески расход.

Листа дјелатности од јавних интереса у Закону о порезу на добит Републике Српске обухвата само хуманитарне, културне и образовне организације и није конзистентна са концептом дјелатности од општег добра у Закону о порезу на доходак, који је шире концептиран.

Концепт дјелатности од јавног интереса у пореским законима није конзистентан са одредбама Закона о удружењима и фондацијама, који прописује знатно шири концепт дјелатности од јавног интереса. Тиме се ствара додатна правне несигурност у вези са тим која правна лица могу бити корисници порески признате донације, имајући у виду да релевантни прописи не уређују организацију као посебну статусно-правну форму, већ реферирају на удружења, фондације и јавне установе које обављају хуманитарне, културне и образовне активности.

IV АНАЛИЗЕ ПРАКСИ У ОБЛАСТИ СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У ЕУ

1. Развој социјалног предузетништва у Европској унији

У сектору социјалног предузетништва, у свијету је радно ангажовано око 40 милиона запослених и преко 200 милиона волонтера. Програми социјалног предузетништва су све присутнији на реномираним универзитетима, међу којима су и Колумбија, Харвард, Стенфорд и Оксфорд (Леадбеатер, 1997).

У Европској унији, два милиона предузећа послује у социјалној економији (10% свих европских предузећа) и данас у ЕУ кроз социјалну економију запослено 14,5 милиона људи, што је око 6,5% радно способног становништва ЕУ. Од тога, 70% је запослено у непрофитним удружењима, 26% у задругама, а 3% у социјалним предузећима. Узајамна друштва за здравствену и социјалну заштиту пружају помоћ и покривају преко 120 милиона људи. Друштва за узајамно осигурање заузимају 23,7% удјела на тржишту. Социјална предузећа су присутна у скоро свим секторима привреде, као што су: банкарство, осигурање, пољопривреда, занатство, разне комерцијалне услуге и здравствене и социјалне услуге итд. У старим чланицама ЕУ тај

¹ Члан 4. став 2. Закона о порезу на добит („Службени гласник Републике Српске”, бр. 91/06 и 57/12).

² Члан 15. став 2. тачка љ) Закона о порезу на доходак („Службени гласник Републике Српске”, бр. 91/06, 128/06, 120/08, 71/10 и 1/11).

процент је 7,4%, а у земљама као што су Шведска, Белгија, Италија, Француска и Холандија процент запослених је и до 9%, односно 11,5% радно способних (Монзон, 2012:46).

Социјално предузетништво представља иновативан модел у приступу социјалној заштити, који је узрокован, са једне стране, растом социјалних потреба у Европским земљама, а са друге, немогућности државе да сама квалитетно ријеши нарасле потребе. Боурзага наводи да немогућност да се обезбиједи некадашњи ниво социјалне сигурности старосне пензије, бесплатна здравствена заштита и друге услуге, имају за посљедицу незапосленост и смањење обима услуга од општег интереса, првенствено за оне који их не могу сами себи обезбиједити (Борзага, Галера, Ногалес, 2008). То је довело до нових праваца дјеловања удружења грађана и фондација и почетак бављења економским активностима од опште друштвеног значаја. Задруге, које су раније имале основну функцију заступање својих чланова у остваривању прихода, прошириле су своје функције на шире друштвене циљеве. Према Цвејићу, социјална предузећа остварују вишеструке ефекте. Она врше радну интеграцију тешкозапосљивих категорија, социјалну инклузију вулнерабилних група смањују издатке државе (Цвејић и др., 2011).

Најважнији политички оквир ЕУ је „Европа 2020“, стратегија за раст у средњорочном периоду. У тој стратегији радови истакао да ЕУ треба да постане 'паметан, одржив и инклузивни економија' у циљу постизања високог нивоа запослености, продуктивности и социјалне кохезије.

Стратегија истиче три приоритета који се односе на:

- 1) паметан раст – развој економије засноване на знању и иновацијама,
- 2) одрживи развој – промовисање конкурентније економије која ефикасно користи ресурсе и води рачуна о животној средини,
- 3) инклузивни раст – подстицање привреде са високим запошљавања, који генерише економску, социјалну и територијалну кохезију.

Европска комисија је усвојила приједлоге Закона о заједничком тржишту, с циљем побољшања до краја 2012. године. У оквиру тог закона, неколико инструмената посебно су релевантни за социјално предузетништво:

- побољшање финансирања социјалног предузетништва,
- јачање социјалне кохезије кроз регулативу која се односи на послате запослене и разјашњење основних социјалних права радника,
- побољшање јавних набавки на различите начине да би се поједноставиле процедуре и побољшао приступ малим и средњим предузећима,
- наглашавање потребе да се реагује на захтјеве за друштвено одговорним производима и услугама које нису штетне за околину.

У октобру 2011. године, покренута је иницијатива за социјално предузетништво којем је циљ да подстакне одговорност (ДОП), олакша социјално предузетништво и да се смањи бирократија за мало и средње предузетништво. Главне компоненте акционог плана према којима социјално предузетништво треба да подржи развој социјалног предузећа су:

1. побољшање приступа финансирању:
  - кроз олакшавање приступа приватном финансирању,
  - мобилизацијом фондова ЕУ,
2. повећање видљивости социјалног предузетништва:
  - развојем алата за постизање бољег разумијевања сектора и повећањем видљивости социјалног предузетништва,
  - јачањем управљачких способности, професионализма и умрежавањем социјалног бизниса,
3. побољшање правног окружења:

- развијањем одговарајућих европских правних облика који би се могли користити у европском социјалном предузетништву,
- јавним набавкама,
- државном подршком.

Идентификоване су три главне линије акција које су релевантне за социјално предузетништво:

- 1) повећати стопу успостављању одрживих друштвених предузећа пружајући директну подршку изградњи капацитета тимова који су основали социјално предузеће;
- 2) подстицати развој који пружа подршку екосистема кроз испоруку пословног развоја високог квалитета и повезаних услуга (образовање, обуку, умрежавање и управљање, заједно са усвајањем знања за јавне власти о начинима подршке социјалних предузећа кроз јавне набавке);
- 3) олакшавање приступа финансирању социјалног предузећа успостављањем финансијских инструмената који обезбјеђују „дугорочни капитал“.

2. Италија

У Италији је развијен модел социјалних задруга. Нормативни оквир савремене социјалне економије у Италији чине одредбе италијанског Грађанског законика из 1942. године, које се односе на кооперативе и друге врсте компанија са заједничким циљевима, као и два основна врховна закона, усвојена 1991. године: Закон о волонтерским организацијама (266/91) и Закон о социјалним кооперативима (381/91).

Први нацрт Закона о „социјалним задругама“ у Италији био је урађен 1981. године, али је усвојен тек 1991. године јер су политичке партије и удружења италијанских задруга годинама водиле дебату о његовој форми. Године 1991. у Италији је усвојен Закон о социјалним задругама. Социјалне задруге (*cooperative sociale*) оснивају се да би се задовољили општи циљеви заједнице, као и социјално укључивање маргинализованих група. У њима се обједињују карактеристике класичних задруга и социјалних предузећа. Социјалне задруге се баве активностима старања (социјално-здравствено старање, образовне услуге, помоћ и њега у кући, смјештај угрожених категорија, чување и брига о дјечи, културне активности и заштита животне средине), затим, активностима обучавања (активација људи који су маргинализовани у друштву и који не могу да се укључе у пословне активности запошљавања).

Што се тиче институционалног оквира, социјална предузећа у облику задруге била су институционализована законом из 1991. године, док је 2005. године донесен нови закон којим су регулисана социјална предузећа. Прецизније, у закону 381/1991 и Декрету бр. 155/прописује се општи правни оквир за социјална предузећа (*impresa sociale*).

Законски оквир заокружен је усвајањем Закона 68/99 којим се уређује запошљавање лица са хендикепом у профитним, јавним и непрофитним организацијама, Закона 328/00 којим се уређују основна стручна знања социјалних коопераната која су потребна за дјеловање на подручју здравствене његе, социјалних услуга и других јавних услуга, и Закон 327/00 којим се уређује евалуација пружања услуга, заштите на раду и услова за заштиту здравља на радном мјесту (Лузар 2005:15). У Италији је 2006. године представљена прва формална дефиниција социјалних предузећа у Италији и регулисан је њихов рад.

Предвиђена су два облика социјалне задруге (*cooperative sociale*) социјалних задруга тип А и тип Б:

- 1) Тип А социјалних кооператива – оне које испоручују и пружају социјалне, здравствене и образовне услуге,
- 2) Тип Б социјалних кооператива – оне које обезбјеђују радну интеграцију људи у неповољном положају, односно било којом економском активности којом се помаже радна интеграција посебно рањивих група, осим економских активности у области социјалне заштите, здравства и образовања.

Већина социјалних задруга (око 80%) припадају типу „А“ (члан 1, став 1, слово А, Закон 381/1991) и послују као привредна друштва, док су задруге типа „Б“ организоване као предузећа за запошљавање вулнерабилних група. У задругама типа „Б“, према Закону најмање 30% запослених мора припадати посебно рањивим групама (особе физички или ментално ометене у развоју, слијепе или слабовиде особе, особе отпуштене из психијатријских установа, или лијечене од менталних болести или болести овисности, као и особе које су осуђене на алтернативне законске казне, умјесто служења казне у затвору).

Социјалну задругу могу основати најмање три физичке или правне особе. Оснивачи задруге који су физичка лица задруге могу бити и запослени, чланови управе, волонтери и корисници услуга задруге. Физичка лица не могу чинити преко 50% од укупног броја. Социјалне задруге послују у складу са универзалним задружним принципима, који укључују добровољност и отворено чланство, солидарност, демократски начин одлучивања, економска партиципација чланова, аутономност и независност њених чланова, право на информисање, образовање и обуку чланова, партнерства између задруга и брига за друштво. Оснивачи социјалне задруге могу бити приватно-правне особе (друге социјалне задруге, удружења грађана, фондације, привредна друштва), као и јавно-правне особе. У пракси се често дешава да су оснивачи задруга општине као јавно-правне особе.

Законом није прописан минимални износ оснивачког капитала. Ова питања се детаљније уређују статутом задруге.

Када су у питању задруге типа „Б“, главни разлог увођења овог модела је промовисање концепта партиципације корисника, или чланова његове породице. Социјална задруга мора одвојити минимум 30% остварене добити на годишњем нивоу у обавезне резерве. Исто тако, социјална задруга има обавезу да издвоји 3% остварене годишње добити у заједнички фонд којим управља кровна организација социјалних задруга на државном нивоу. Преостала годишња добит дијели се између чланова задруге у складу са њеним статутом. Закон дозвољава трансформацију задруге у привредно друштво. При томе, социјална задруга мора испунити све законске услове за оснивање облика привредног друштва, што укључује и минимални износ оснивачког капитала.

У случају престанка рада социјалне задруге, преостала имовина се мора користити за општекорисне намјене дијелити и ни у ком случају се не може дијелити међу члановима.

За социјалне задруге законом су прописане посебне пореске олакшице. На средства која задруга издваја у обавезни фонд не плаћа се ПДВ. Исто тако, на услуге које задруга пружа плаћа се умањена стопа ПДВ-а која износи 4% (ако се социјална задруга одлучи да се региструје у систему ПДВ-а). Такође, социјалне задруге имају привилеговани статус у систему јавних набавки.

Законом о волонтерским организацијама (Закон о волонтерским организацијама (266/91) прописана су правила о упису у регистар волонтерских организација. Волонтери немају право на накнаду за рад, али имају право на накнаду трошкова и имају здравствено осигурање за случај повреда на раду. Број волонтера не може бити већи од 50% од укупног броја чланова организације. Они имају право на стручно оспособљавање под истим условима као и чланови организације.

Термин „социјална предузећа“ је као правни бренд на који имају право све организације (чл. 1, ст. 1, и чл. 7. Закона 155/2006). При томе су наведени захтјеви:

- послује као приватна организација;
- обавља предузетничке дјелатности производње друштвених комуналних добара и услуга;
- заступа заједнички интерес, а није усмјерена на профит.

Социјално предузеће мора бити засновано на сљедећим начелима:

- правилно и ефикасно управљање;

- транспарентност;
- без дискриминације;
- учествовање;
- заштита радника.

Пореске властице имају само оне организације које дјелују у јавном интересу. Те властице се не односе на привредна друштва која имају статус социјалног предузећа, јер привредна друштва не могу добити статус организације која дјелује у јавном интересу. Из тог разлога поставља се више питања:

- С обзиром да не постоје властице за социјална предузећа која се региструју као привредна друштва, који је мотив за овакав облик регистрације?
- Закон о социјалним предузећима није у потпуности хармонизован са Законом о организацијама које дјелују у јавном интересу. Овај закон не препознаје стручну и техничку подршку социјалним предузећима који дјелују у јавном интересу?

У 2011. години, у Регистру трговачких друштава било је уписано 365 социјалних предузећа, додатних 404 је имало додаток „социјално предузеће“ у називу фирме, иако нису уписана у Регистар, док је било регистровано 11.808 социјалних задруга.

3. Словенија

Социјално предузетништво у Словенији још увијек није достигло задовољавајући ниво, иако је Словенија чланица ЕУ. Разлог лежи у сиромашним знањима и разумијевању концепта социјалног предузетништва, његових начела, циљева и предности. Према класификацији ЕУ, Словенија спада у групу земаља у којима је концепт социјалне економије мало познат и прихваћен.

Потенцијал социјалног предузетништва је неискориштен. И даље је недовољна сарадња између институција надлежних за развој социјалног предузетништва на националном и регионалном нивоу, као и недостатак механизма за финансирање улагања у социјална предузећа. Државни збор (Народна скупштина) је почетком марта 2011. године усвојио ЗСоцП (Закон о социјалном подјетништву), који је ступио на снагу 2. априла 2011. године, а почео је да се примјењује 1. јануара 2012. године.

Закон о социјалном предузетништву у Словенији прописује отворен систем предузетништва: ТИП А и ТИП Б, а 21. октобра 2014. године у Словенији је регистровано 58 предузећа са статусом социјална предузећа (Министарство рада, 2014), а то је још увијек далеко испод просјека ЕУ.

Статус Тип А социјалног предузећа, према члану 5 ЗСоцП, може основати непрофитна правна лица, ако је стално активна у области социјалног предузетништва и запошљава најмање једног радника у првој години и најмање два у наредним годинама пословања. Трећи став члана 8 ЗСоцП предвиђа да се одржи статус типа социјалног предузећа А након завршетка друге календарске године и да се активности социјалног предузетништва прикажу у годишњем извјештају у бар 40% укупних прихода, за трећи и свих каснијих година пословања, најмање 50% прихода.

Систем Тип Б предвиђа регистрацију фирми које запошљавају особе с посебним потребама. Социјална предузећа која у потпуности обављају маркетиншке активности и рад и укључују најугроженије категорије људи на тржишту рада (најмање трећина тих радника свих запослених) могу добити социјални статус.

На основу члана 19. ЗСоцП тип Б социјалног предузећа треба да обезбиједи доказ о запошљавању радника и њихову структуру у року од двије године након добијања статуса надлежног министарства.

За разлику од неких других земаља, словенски правни систем онемогућује стварање социјалних предузећа мијешаног типа, али је могуће да се организује или тип А предузећа А или тип Б. За поређење: у Италији је чак 20% мјешовитих задруга са елементима типа А и типа Б.

Социјално предузетништво је добило знатну подршку оснивањем Савјета за социјално предузетништво одговорно за политику, прописе који регулишу обим активности социјалног предузетништва и социјалног предузећа, те развој стратегије социјалног предузетништва у периоду 2013–2016. Као социјално предузеће, регистровано је 46 субјеката (ЕК, 2014). Садашњи регистар не покрива цијели спектар социјалног предузетништва у Словенији. Разлог томе су дијелом строги критеријуми за одржавање статуса социјалног предузећа и нема јавне финансијске предности која се нуди одвојено од постојећих мјера МЛФСА (ЕК, 2014). Главним правним облицима преузетим од социјалних предузећа сматрају се задруге, институти и остале удружења која спроводе привредне активности.

Финансирање развоја социјалног предузетништва могу подржавати општине. С обзиром на то да се темељи на активирању социјалног предузетништва и коришћењу локалних ресурса и потенцијала сваког подручја, представља велику прилику за Рурални развој (Хафнер и др., 2013.). У члану 31. ЗсоцП је наведено да општина може планирати, финансирати и спроводити развојне политике и социјално предузетништво у општини или на нивоу развоја регије.

Истраживања су показала да социјално предузетништво представља највећи потенцијал за активности руралног развоја, као на примјер органску пољопривреду, туризам, заштиту животне средине (екологију) и социјалну и породичну заштиту (Хафнер и др. ибид).

Социјално предузеће није нови правни статус или организациони облик. Социјалне компаније, у складу са чланом 4. ЗсоцП, морају да раде у складу са признатим принципима јавне користи и социјалног карактера. Ако орган за регистрацију утврди да све услове за добијање статуса социјално предузеће, фирма или непрофитна правна лица биће уписана у регистар.

У случају социјалних предузећа типа Б, оно мора у меморандуму дефинисати коју од угрожених група ће запосљавати. ЗсоцП наводи да се начин управљања социјалним предузећем заснива на начелу једнакости. Осим тога, социјално предузеће мора омогућити радницима и волонтерима који нису чланови социјалних предузећа да учествују у његовом управљању, бар утицајем на важне одлуке. ЗсоцП, такође, прописује постављање надзорних тијела која ће надгледати исправност управљана финансијама и материјалним средствима.

Социјално предузеће може дистрибуирати дио добити или вишак прихода члановима у износу који не прелази 20% профита или вишка прихода у датој години. Зараде не смију прећи више од 30% изнад стопе зараде за сваки тарифни разред.

Социјално предузеће не може дати отказ припадницима најугроженијих група током периода суфинансирања.

Критичари ЗсоцП указују на низ његових слабости. Министарство рада, породице, социјалне заштите и једнаких могућности, према њима, има превелика овлашћења, због чега се у пракси концепт социјалног предузетништва своди на запошљавање посебно рањивих група. У закону је направљена видљива разлика између социјалних предузећа за радну интеграцију (WISE) и других облика социјалних предузећа. Мали је број јавних мјера подршке социјалним предузећима. Расправе о социјалном предузетништву, по правилу, биле су у контексту социјалне политике више него пословног развоја. У актима других министарстава, социјално предузетништво није препознато као инструмент развојне социјалне политике. Исто тако, дјеловање социјалних предузећа је ограничено обавезом одлучивања по принципу „један човјек, један глас“. До сада је регистровано само 20 социјалних предузећа. Разлог овоме лежи у више фактора: социјалним предузетницима недостајало је предузетничких/маркетиншких вјештина, неразвијена свијест у широј јавности о социјалном предузетништву, слаба видљивост на тржишту, као и слаба подршка локалних заједница; затим, тешкоће на тржиштима на којима доминира сива економија, недовољна координација одговорности између разних владиних тијела, недовољна подршка других министарстава и локалне управе

(укључујући приступ тржиштима јавне набаве). Такође, изгледа да је легислатива сувише ригидно везано за задржавање статуса социјалног предузећа, и друго.

Мјере за стварање повољног пословног амбијента за социјалне компаније се фокусира искључиво на пружању просторних услова за стварање и рад социјалних предузећа, а мање на друге инструменте стварања подстицајног окружења.

Недостају мјере за олакшавање приступа финансирању инвестиција у социјалне компаније, посебно за оснивање и рад социјалних предузећа, више повољних кредита за запошљавање, као и пружање гаранције и субвенције из буџетских средстава. То укључује оснивање посебних фондова за промовисање и развој социјалног предузетништва. Да би се добила кредит од комерцијалних банака, обично се захтијевају иновативне пословне идеје.

4. Хрватска

У мају 2013. године хрватско Министарство рада и мировинског система, у сарадњи с другим заинтересованим странама, почело је са израдом Стратегије социјалног предузетништва за период 2015–2020. године, која је усвојена 15. априла 2015. године.

Циљ те стратегије јесте стварање подстицајног окружења за развој социјалног предузетништва у Републици Хрватској, законодавних и фискалних оквира, финансијске и техничке подршке социјалним предузетницима, дефинисање критеријума и инструмената за препознавање, праћење и развој социјалних предузетника, те образовања на свим нивоима ради препознавања важности социјалног предузетништва као битне компоненте привредног развоја.

Општи циљ Стратегије за развој социјалног предузетништва у Републици Хрватској је успостављање подстицајног окружења за промоцију и развој социјалног предузетништва у Републици Хрватској како би се смањиле регионалне разлике и осигурало повећање нивоа запослености, те праведнија расподела и управљање друштвеним богатством.

Посебни циљеви те стратегије су:

1. Формирање и унапређење законодавног и институционалног оквира за развој,
2. Стратегија развоја друштвеног предузетништва у РХ од 2015. до 2020. (2015, 20),
3. Формирање финансијског оквира за ефикасан рад социјалних предузетника,
4. Промоција важности и улоге социјалног предузетништва кроз све облике образовања,
5. Осигурање видљивости улоге и могућности социјалног предузетништва у Републици Хрватској, те информисање опште јавности о темама у вези са социјалним предузетништвом.

Предвиђене су четири основне мјере:

1. формирање и унапређење законодавног и институционалног оквира,
2. формирање финансијског оквира,
3. промовисање образовања за социјално предузетништво,
4. омогућавање видљивости.

У сврху пружања директне подршке, Хрватски завод за запошљавање (ХЗЗ) примијенио је седам пакета мјера намијењених разним групама угрожених лица на тржишту рада.

Аналитичари наводе неке слабости те стратегије. Сматрају да је слабо разумијевање социјалног предузетништва међу актерима. Исто тако, социјално предузетништво није довољно препознато, односно потенцијалне користи социјалног. Још увијек нема јавне институционалне подршке на националним, жупанијским и локалним нивоима. Постоји мањак квалитетног и јасног законодавног оквира за социјално предузетништво. Нису развијени инструменти доступни потенцијалним социјалним предузетницима (кредити, гарантни фондови, друштвеноодговорно инвестирање, фондације).

Постоји мањак јасних и поузданих података о величини и утицају сектора социјалног предузетништва. Није развијена умреженост регионалних и локалних центара подршке

социјалним предузетницима. Видљиво је непостојање националног система и методологије за мјерење утицаја социјалних предузетника

5. Чешка Република

У Чешкој Републици још увијек није успостављен конкретан правни облик. Тренутно у Чешкој постоји око 136 социјалних предузећа од којих се већина бави радном интеграцијом социјално искључених и лица са инвалидитетом; непрофитне организације постепено усмјеравају своје активности према генерисању тржишних прихода.

Главни проблеми су: приступ почетном капиталу, недостатак легислативе и одговарајућег разумијевања потенцијала социјалног предузетништва. Када је у питању незапосленост младих, кључни проблеми су неподударање компетенција са потребама послодаваца и недостатак радног искуства. У том смислу, развијене су двије мјере; на период од годину дана држава пружа накнаду плата и трошкова обуке за особе до 30 година старости; и планови за схему подјеле посла између незапослених младих лица и лица која се ближе пензији.

6. Финска

На развој социјалног предузетништва у Финској утицали су међународни трендови, као и њезина јака традиција задруга.

Законски оквир за социјално предузеће за радну интеграцију (WISE) успостављен је 2003., а ревидиран је 2012. године. Тренутно дјелује 154 социјалних предузећа за радну интеграцију лица са физичким тешкоћама и дуготрајно незапосленим лицима.

Предузећа користе разне правне облике регистровања, укључујући самосталне предузетнике, партнерства, удружења, задруге, али већину предузећа чине ДОО. Ове организације региструју се као социјална предузећа ако задовољавају одређене услове као што је захтјев да 30% запослених буду особе с тјелесним инвалидитетом/дуготрајно незапослене, а то им омогућује приступ јавним субвенцијама.

Нови Идентификатор социјалних предузећа (*Social Enterprise Mark*) омогућава социјалном предузећу укључивање у широк спектар пословних активности, као на примјер у сектору здравства, социјалном или зеленом сектору. До сада су 43 предузећа добила статус Идентификатора социјалних предузећа.

7. Француска

Француска од 2012. године има Министарство за социјалну економију, што указује на преданост француске владе социјалној кохезији, запошљавању и расту. У француској политици социјалне економије заступљене су четири теме: легислатива, територијална кохезија, социјалне финансије и социјално предузетништво младих.

Политике за подстицање социјалног и укључивог предузетништва подржавају се кроз нове програме (са буџетом од 1,9 милијуна евра) заједно с бројним промотивним активностима за подизање свијести и развој добрих пракси.

8. Грчка

Због високе незапослености, јаког сиромаштва и бескућништва, Грчка је снажније погођена од осталих земаља у ЕУ. У сарадњи с Европском комисијом, Министарство рада, социјалне сигурности и социјалне заштите обликовало је 2013. Стратешки план за развој социјалног предузетништва, како би се остварио позитиван ефекат на економски развој на локалним, регионалним и националним нивоима. У том стратешком плану постоје три теме:

- секторска подршка,
- финансијска подршка (за покретање пословања, инкубаторе, обуку, субвенције), и
- развој финансијских инструмената (субвенције, институције микрофинансирања).

9. Литванија

Литванија је донијела закон о социјалним предузећима 2004. године. Већина ових предузећа је намијењена угроженим лицама. Социјална предузећа могу имати било који облик (јавно, приватно, непрофитно).

Закон подржава радну интеграцију и 40% запослених би требало да чине угрожене особе. Социјална предузећа за радну интеграцију за угрожене особе настављају дугу традицију задруга за угрожене особе, али минимални број запослених угрожених лица износи 50%.

10. Велика Британија

Године 2002. основана је Коалиције социјалних предузећа 2002. и Јединица социјалног предузећа од стране владе. Државна стратегија предвођена Канцеларијом за цивилно друштво има три задатка:

- олакшати оснивање и вођење социјалног предузећа (новооснована предузећа и изласци из јавног сектора),
- олакшати социјалном предузећу пословање с државом (посебно кроз јавну набавку за разне услуге од радне интеграције до услуга социјалне заштите), и
- уношење више ресурса у сектор социјалног предузећа (кроз брзоразвијајуће тржиште за социјално улагање).

Социјално предузеће могуће је основати кроз бројне правне структуре, укључујући Компанија од јавног интереса коју је основала влада како би омогућила да се успостави бренд и признање социјалних предузећа. У Великој Британији дјелује око 70.000 социјалних предузећа која запошљавању готово милион људи. Покретањем Big Society Capitala⁵, дат је снажан импулс развоју социјалног улагања. Ово тијело се користи за финансирање социјалног инвестирања које је свој приход остварило од неактивних банковних рачуна и доприноса великих банака, као и обвезница социјалног учинка. На тај начин се желе привући приватни/добротворни инвеститори за иновативне програме.

Највећи проблем представљају недостатак финансијских средстава, проток новца и временски рокови. Систем подршке тржишту рада заснива се на четири елемента:

- услуге запошљавања за особе које траже посао;
- поједностављени систем порезног кредита и погодности који ће осигурати исплативост рада;
- интензивнија подршка како се продужава трајање незапослености или ако се утврде посебне потребе;
- персонална подршка путем обавезног Радног програма након 12 мјесеци незапослености, према којем су уговорни пружатељи услуга плаћени према резултатима.

Спровode се посебне мјере за подршку младима, кроз интензивну подршку стицању радног искуства, Иновацијски фонд основан за ране интервенције у школама и слично.

V СВРХА ПЛАТФОРМЕ РАЗВОЈА СОЦИЈАЛНОГ ПРЕДУЗЕТНИШТВА У РЕПУБЛИЦИ СРПСКОЈ

Платформа развоја социјалног предузетништва у Републици Српској је инструмент којим се дефинише оквир за практичну реализацију концепта социјалног предузетништва у Републици Српској. Под оквиром се подразумеива одређивање садржајних и вриједносних поставки, те утврђивање стратешких праваца развоја, а нарочито:

1. дефиниције социјалне економије, социјалног предузетништва, социјалних предузећа, те циљева, принципа, критеријума, појавних облика и активности социјалног предузетништва,
2. кључних елемената социјалног предузетништва,
3. начина креирања подстицајног окружења за развој социјалног предузетништва,
4. стратешки правци развоја социјалног предузетништва након заживљавања Платформе у пракси.

VI САДРЖАЈНЕ И ВРИЈЕДНОСНЕ ПОСТАВКЕ

1. Основни појмови, циљеви, принципи, критеријуми и активности социјалног предузетништва

Као кључне појмове релевантне за социјалну економију можемо дефинисати:

- социјална економија,
- социјално предузетништво,
- социјални предузетник,
- социјално предузеће.

Социјалну економију сачињавају организације тржишне и нетржишне дјелатности, које не припадају јавном сектору, поступају демократски и чији чланови имају једнака права и обавезе, те које примјењују посебан режим власништва и расподеле профита, користећи профит за ширење организације и побољшање услуга својим члановима и друштву. Они су социјално-економски развојни актери у свим секторима. Означавају их социјални циљ и специфични предузетнички облици дјеловања.

Основне карактеристике актера социјалне економије су¹:

- 1) социјалне потребе које покушавају адресирати,
- 2) актери који су покретачка снага, и
- 3) јасно изражена жеља за социјалном промјеном.

Социјално предузетништво (*енгл. social entrepreneurship*) је континуирана привредна активност која употребљава предузетничке алате за рјешавање друштвених и/или еколошких проблема а чији примарни циљ није акумулација профита, већ постизање одређених економских, социјалних, етичких или других развојних циљева од општег интереса.

Димензије социјалног предузетништва:

- **предузетничка димензија**: то су приватна предузећа која се у континуитету баве неком економском дјелатношћу и по којој се разликују од традиционалних непрофитних организација, које имају социјални циљ и донекле се самофинансирају, али нису нужно привредни субјект,
- **социјална димензија**: та предузећа имају примаран и експлицитан друштвени циљ по којем се разликују од корпорација и профитних предузећа,

---

¹ Социјална економија у Европској унији, Извјештај који су припремили José Luis Monzón и Rafael Chaves Avila> <http://www.eesc.europa.eu/resources/docs/qe-30-12-790-en-c.pdf>

- **управљачка димензија:** у њима, по правилу, постоји демократски управљачки механизам чијом се примјеном штити неприкосновеност друштвеног циља социјалног предузећа.

Социјални предузетник је лице која препознаје социјалне проблеме и потребе и користи иновативне, предузетничке методе како би допринијела позитивним социјалним промјенама у свом окружењу.

Социјално предузеће је пословна активност у претежно приватном власништву која се води у јавном или ширем друштвеном интересу, и чији основни циљ није максимизација профита, већ да кроз зараду коју оствари путем продаје производа или услуга испуни јасна социјална мисија.

Социјална предузећа имају три конкретна обиљежја:

- 1) јасан социјални циљ,
- 2) демократску структуру, и
- 3) нису усмјерени превасходно на стицање профита, већ на остваривање друштвене функције.

У складу са наведеним, социјално предузеће се води сљедећим економским и социјалним критеријумима:

Економски:

- Основна дјелатност је производња робе и/или услуга,
- Висок степен аутономије (није у већинском власништву државе),
- Тржишна усмјереност,
- Јасно препозната и дефинирана улога волонтерског рада.

Социјални:

- Настанак на основу цивилне иницијативе,
- Уложени капитал није искључиви критеријум за одлучивање: активно укључивање свих учесника у процес управљања,
- Дјеловање у корист чланова, корисника и/или шире заједнице, и
- Добит се улаже у проширивање дјелатности или у развој локалне заједнице.

Појам социјалног предузећа описује принципе дјеловања и намјену пословног субјекта, те специфичности начина управљања, а не његов правни статус. Како би се нека организација могла сматрати социјалним предузећем, чије пословање је у складу са одредбама ове Платформе, повинују се сљедећим **принципима**:

- мора обављати неку економску активност, односно мора у континуитету производити или/и размјењивати добра или/и услуге на тржишту,
- мора имати експлицитан и примарни друштвени циљ, односно циљ који доприноси општем добру у друштву,
- мора поставити ограничења на расподјелу добити или/и имовине, циљ тог ограничења је стављање акцента на друштвени циљ, а не на добит,
- мора бити независно, односно мора бити организационо аутономно, како у односу на државне органе, тако и у односу на традиционалне привредне субјекте;
- мора имати инклузивно управљање које се одликује демократским учешћем запослених у одлучивању;
- мора транспарентно пословати и осигураввати доказе поштовања етичких постулата социјалног предузетништва.

Циљ социјалног предузетништва у Републици Српској је примјена предузетничке логике и начина дјеловања у развоју иновативних начина за адресирање социјалних и или/еколошких развојних потреба, са тиме да се остварени вишкови прихода над расходима обављања привредне дјелатности већински реинвестирају у даљи развој социјалног

предузећа, дјелатности од ширег друштвеног значаја или у хуманитарне сврхе (у случају када је оснивач социјалног предузећа хуманитарна организација).

Могућа ограничења у стицању статуса социјалног предузећа:

1. Статус социјалног предузећа не може имати привредно друштво које остварује опорезиву добит несразмјерну у односу на обим производње и укупан број запослених или не улаже дио средстава од остварене опорезиве добити на начин одређен овом платформом. Међутим, профитна друштва могу бити оснивачи социјалног предузећа које послује у складу са прописима који уређују социјално предузетништво.
2. Социјалним предузећем не могу бити проглашена правна лица која су саставни дио или су директно повезана са политичким партијама. Ресурси, јавни имиџ и резултати рада социјалног предузећа не могу бити укључени у политичке кампање и/или промоцију политичких кандидата.
3. Социјалним предузећем се не могу директно прогласити физичка лица, које обављају привредну дјелатност (занатске радње, пољопривредна газдинства). Ова физичка лица, међутим, могу постати оснивачи социјалних предузећа у некој од правних форми у складу са Законом и другим прописима.
4. Статус социјалног предузећа не може стећи правно лице чије активности осигуравају примарну/искључиву корист само члановима одређеног тијела или запосленим лицима тог предузећа.

2. Форма социјалног предузећа

Социјално предузеће може се основати у форми привредног друштва, удружења грађана, фондација, задруге и других форми, ако то није супротно циљу његовог оснивања.

3. Елементи социјалног предузетништва

Мисија социјалних предузећа усмјерена је на стварање нове вриједности, али не претежно профитног већ друштвеног типа. Под новим вриједностима, у овом смислу, примарно се подразумевају иновативне стратегије адресирања социјалних потреба и потреба које се односе на еколошку, културну и/или природну баштину, кроз пружање робе или услуга.

Вишак прихода у односу на расходе (добит) социјално предузеће мора употријебити за наставак и/или проширење обављања друштвено корисне активности, у складу са својим оснивачким документом у минималном процентуалном удјелу већем од 50% оствареног вишка у текућој години.

На основу писмене одлуке надлежног органа социјалног предузећа, вишак прихода у висини до 20% оствареног вишка у текућој години могуће је раздијелити и за друге сврхе, у складу са законом и актима предузећа.

Социјална предузећа су обавезна запосленим омогућити учествовање у управљању и одлучивању о питањима релевантним за њихов радноправни статус, на начин уређен Законом и општим актом (Статутом) социјалног предузећа.

Социјална предузећа чије је пословање усклађено са принципима ове платформе, настоје у највећој могућој мјери осигурати властиту одрживост дјеловањем у складу са принципима тржишне економије. То значи да се социјалним предузећем може назвати привредни субјекат који, уз примјену свију претходних принципа, најмање 51% прихода остварује кроз тржишну дјелатност, у што се убрајају и сви приходи остварени пословним активностима чији је наручилац јавни сектор.

Принципи тржишног мјерења успјеха нису једина мјера за одређивање успјеха социјалног предузетништва. Успјех треба бити мјерен и оствареним друштвеним утицајем и створеним вриједностима.

4. Креирање подстицајног окружења за развој социјалног предузетништва

Органи власти на различитим нивоима и јавне институције имају кључну улогу у стварању подстицајног окружења за развој социјалног предузетништва. Важност тих институција нарочито је изражена у случају специфичних облика социјалних предузећа која су фокусирана на (радну) инклузију најрањивијих друштвених група и који стога нису у могућности осигурати потпуну одрживост и захтијевају континуирану подршку. Ови органи се стога задужују да систематизују и стратешки концептуализују подршку социјалном предузетништву, те осигурају и координирано дистрибуирају подстицаје за оснивање и јачање социјалних предузећа.

Посебну улогу у подстицању социјалног предузетништва имају: Завод за запошљавање, установа социјалне заштите, Фонд за професионалну рехабилитацију и запошљавање инвалида и удружења грађана која обављају дјелатност социјалне заштите.

Подстицање социјалног предузетништва може да организује и спроводи и јединица локалне самоуправе, у складу са Платформом и постојећим законима. Локалне администрације се позивају да финансијски и кроз подршку својих стручних служби подрже формирање и развој социјалног предузећа. Појединачна социјална предузећа и њихова асоцијација се позивају да дијеле примјере добре праксе и подржавају њихово ширење на локалне средине са мање развијеним програмима подршке социјалном предузетништву.

Улога организација цивилног друштва у реализацији ове платформе се примарно односи на:

- 1) покретање социјалних предузећа,
- 2) пружање стручне помоћи и учешће у заговарачким активностима које за циљ имају потпуније правно/легислативно уређење области социјалног предузетништва,
- 3) учешће у едукацији, јавној промоцији и јачању свијести јавности о могућностима и важности концепта социјалног предузетништва.

5. Институционални партнери у развоју социјалног предузетништва

Кључни институционални партнери за континуирано унапређење стања социјалног предузетништва у Републици Српској су:

1. Влада Републике Српске путем министарстава надлежних за: рад и борачко-инвалидску заштиту, здравље и социјална заштиту, индустрију, енергетику и рударство, пољопривреду, шумарство и водопривреду, трговину и туризам,
2. Јавне службе за запошљавање и друге институције са утицајем на тржиште рада,
3. Институције локалне самоуправе,
4. Установе социјалне заштите,
5. Синдикати и удружења послодаваца као социјални партнери,
6. Удружења грађана,
7. Академске заједница и научне институције које својим компетенцијама и утицајем могу пружити значајну подршку развоју концепта социјалног предузетништва и креирању конкретног правног оквира.

У циљу развоја социјалног предузетништва неопходно је остварити синергију свих наведених институција и омогућити конструктиван дијалог са овим актерима у смјеру јачања подстицајног окружења за развој ове врсте предузетништва.

VII ЗАКЉУЧАК

Имајући у виду чињенице: да је у већем броју важећих планских и стратешких докумената Републике Српске развој социјалног предузетништва означен као једна од активности која у значајној мјери може да допринесе одрживом развоју Републике Српске, а нарочито у областима запошљавања тежезапошљивих категорија незапослених лица и њихове интеграције на тржиште рада; повећања социјалне инклузије, а да искуства земаља у окружењу и Европске уније указују на бројне позитивне ефекте који се постижу развојем социјалног предузетништва, кроз овај документ Влада Републике Српске изражава своје опредјељење да, у сарадњи са социјалним партнерима и другим заинтересованим актерима, у Републици Српској изгради козистентан систем социјалног предузетништва.

У циљу изградње и развоја система социјалног предузетништва у Републици Српској, Влада Републике Српске ће, у наредном трогодишњем периоду, активно радити на нормативном уређењу области социјалног предузетништва те пружити адекватну подршку оснивању и функционисању социјалних предузећа, односно других облика социјалног предузетништва.

Приликом креирања нормативноправног оквира за уређење области социјалног предузетништва Влада Републике Српске се обавезује да ће консултовати све заинтересоване стране и омогућити им учешће у процесу дефинисања будућих законских и подзаконских рјешења.